

אשת העבול הגדול

לפני גיא פינס היא פגשה את שירלי טמפל, לפני סמדר פרי היא התרשמה מיופיו של המלך פייסל, לפני רפיק קמחי היא ספגה רוחניות בהודו. פרופ' נורית גוברין חושפת: שלומית פלאום, עיתונאית ארץ-ישראלית, נעלמה לתהום הנשייה אחרי שראיינה את מהטמה גנדי, הייתה גננת באשראם של המשורר ההודי טאגור והתיידדה עם י"ח ברנר וא"ד גורדון. לפני 40 שנה פלאום מתה בודדה ובחוסר כול, אבל לפחות עשתה חיים משוגעים

איתנו

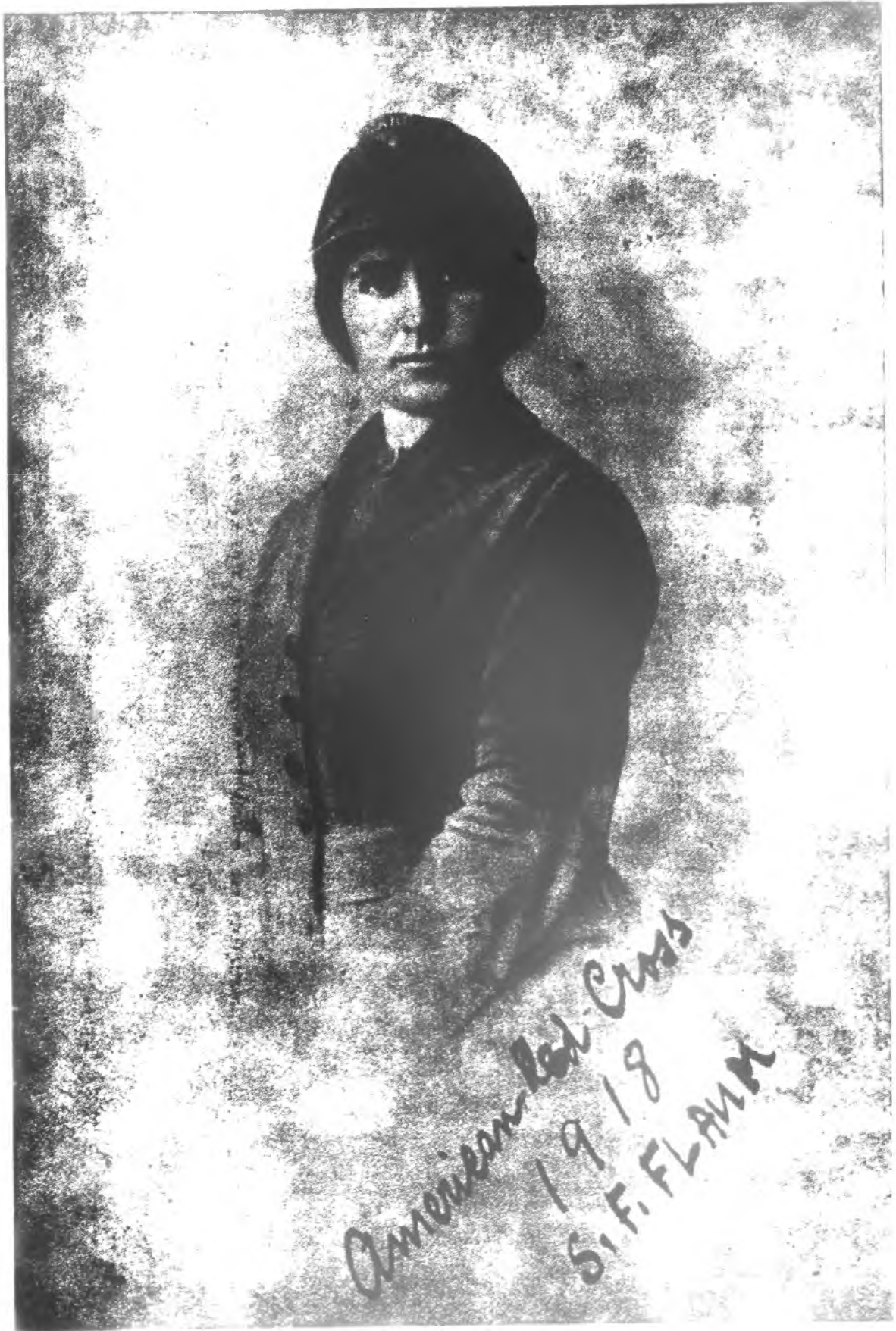
אבל בציורים היא הייתה יפהפייה אקוטית עם שיער שחור גולש. גובלן אחד תיאר את רחל הרועה בשדמות בית לחם, ושמתי לב ששלומית הייתה המודל להחל יפת-התואר וש ורת העיניים. היא הצביעה על מגירות מתפקעות ואמרה שהן מלאות 'מכתבים מלורדים אנגליים'. ירדים וירידות רמי-מעלה באנגליה. אבל היא נאנחה ואמרה שזה שנים אין לה כוח להתכתב, וכל הקשרים נתקו.

במכתביה אל זהר ורבה, אמן של רדית ושל אחתה הגדר לה פנינה הרדי, הייתה פלאום מספרת על חברתה הטובה שר שנה או שושנקת, כפי שכנתה אותה לעתים. 'כשהייתי

ב סתיו 1962, כשאך החלה את לימודי המספטים שלה באוניברסיטה העברית, עלתה הסטודנטית רודית ורבה לתל-אביב, ובידה תבילה. אלו היו מאכלים ומצרכים שאמה שלהם אל דידונה, שלומית פלאום, שהתגררה בנשכונת רחביה. 'שלומית חששה

לראות לרוב אחריו שאופנוע דרס אותה, וכיזון שגם לא היה לה כסף, אמא רצתה לעזור לה, נוכדת מי שהפכה לשופסת בית-המשפט העליון רודית בייגיש. 'עליתי רק כדי להכניס את התבילה, אבל היא תפסה אותי והחלה להראות לי את התמונת שעל הקיר. היא הייתה מבוגרת, ויפיייה אבד,

American Red Cross
1918
S. F. FLANN

אשת העולם הגדול

(המשך העמוד קודם)

ברחוקה, היא אמרה, זוגה, זו החברה שלי, זו כרת הדיח' בינינו. 'הסתובבתי, והאיתי צב: לראשונה הבנתי מי היא שושנה. היה אפייני ועצב שהיצור הקרוב ללבה היה צב בשריונו. סאג לי ה'גנון הזה מצד אחד ה'דוגמנית הפכה פייה שקסמה לציירים, אישה אקוסטית מיוחדת שפעם הייתה בעלת מעמד, וכיום היא קשישה וזלה וענייה שאיש אינו זוכר אותה. כבודות נראה שבה צב ששמו שושנה הוא ידידה הטוב'. זמן קצר אחר כך, ב-3 בינואר 1963, נפטרה שלומית פלאום, אחת הגישים המרתקות ביותר שחיו ארבעים בארץ ישראל, פריניסטיה שהוקרה את זמנה, ורחוקה של י"ח בתר' הא"ד גורדון, ציטונות שנסעה ברחבי תבל והאינה את בחלי' עולם, משהמה גבר ועד שירל' סמפל. בהעיד טרען נוסף לסתר, היא האירה לתואר 'הישראלית הראשונה בסדר', כיוון שב-1922 התגוררה במשך שנהיים תמימות בארסאם של ה'רינדרט טאגור, תוך פרס ונבל לספרות.

ציולומים: קאמרה פרס צייתות, שירלי טמפל

כשהגיעה לדגניה לפגוש את אי"ד גורדון, והלכה לנוח תחת עץ על גדת הירדן, חשה שחגב קפץ עליה. "אתה אהובי, באת לברכני ברכת הבורקי!" אמרה לחגב, ובחצי צחוק הוסיפה וכתבה: "ופתאום תקפה את אהובי החגב תשוקה עזה אליו, והוא הסתער בקפיצותיו המשונות והתנפל על חזי".

כאישה משוחררת הודיעה פלאום ממצב הנשים הערביות: "גב החמור הוא כאן בזול, ופחותה ממנו בשווייה היא האישה".

כתבה לפני תשעים שנה. "המזרח גורם: הגבר הוא האדון. איזה סדר עולם? העמקתי בסתגם האומר: 'הידי המנענעת את הערובה, שליטה בעולם, והאמנותי גם בהתעוררות האני של האישה'".

אתה להיות גננת לילדים יהודים בעיר העתיקה בירושלים. "חשכו עיניי למעלה ממאה ילדים קטנים וכבוסים כדגים מלוחים בתורים קטנים אחרים... לבי נקרע בי לגורם", תיארה באוטוביוגרפיה שלה את החינך לארץ. "הילדים רים היו חולי מלריה, מראים חיוורים צהובים, מצומקים מחוסר תזונה מספקיה. עיניהם, המרו כוח גרענת, מלאות מוגלא". היא, שהביאה אתה את השיטות החינוכיות והתקדמות ביותר של המערב, נאלצה להתמודד עם בעיות כסיסיות של כלוך, חולי ורעב. כנספה קנתה סבו ומשתח עוליים והתורמה ידורים בגרמניה כדי לממן לילדים ארוי חת צהרים יומית של מרק ולתם. כאישה משוחררת שפונסה את עצמה בלי עזרת גבר וגרה לברה, הודיעה ממצב הנשים הערביות: "גב החמור הוא כאן בזול, ופחותה ממנו בשווייה היא האישה. מחוה שגור: הפלאח רכוב על הח' מור, ואשתו רצה מאחוריו עמוסה סל כבד על ראשה. המזרח גורם: הגבר הוא האדון. איזה סדר עולם? כך כתבה לפני תשעים שנה. "העמקתי בסתגם האומר: 'הידי המנענעת את הערובה, שליטה בעולם, והאמי נתי גם בהתעוררות האני של האישה'".

דורות בינינו

למפגמים פסימיים... אני או עוד ליתר, כפי שריתו מכוננו בני ברנר, ערתי צעירה תמימה בשביל לשפוט על החיים. היא הלמה במלריה, וגופה התלהט בארבעים מעלות וזם, ו"בשעת מחלתי", כתבה, "ידיה ברנר רואג לי כאח ומי ציא לי את הירושל לירופי". נריבתו הייתה לב: עלה ממל השנה".

מזון גורנין

פלאום הייתה ערה חת'ועין וקל'עט'עס של פלאום פלאום, ב-1911 עלתה שלומית פלאום בת 18 לארץ ישראל מטעם תנועת 'עזרה', ששלחה

לאחר חודשים של ריבאן ומשבר החליטה שתמי צא את תיקונה בכך שתיכנס לנעלי אביה. "נפשי המועדת קלסה את חלומות אבי, משאת נפשו תי שישלנו נעשו חיותיי, וגדלתו הנפשית הייתה לתוכן חיי. נסחפתי אל מנתנה הלוצי החינוך העי כר". את חמן שלפני העלייה לארץ ישראל העי כידה בהצטיינות החנית לקראת השמחה התרבותית שיצפתה לה: ביקרה במדיאנים, בלעה ספרים, וכאן כבראה נבטו בה ורעי הפמיניזם, כשותעמקה בדרמית של נשים יהודיות וצאת'יזמן מזו הדסי סרדיה.

גם בתקופה הזו וגם כשנים שיבואו ארו שלומית פלאום, שנשארה רחוקה עד יום מותה, נוקבת בשם של גבר כלשהו, שהיה לה קשר ארבה אתו. רמו קטן לכך נמצא כשהיא מתארת כיצד "בשנה האחרונה לשבתי כפרנקפורט נרתי כבית הסר צילא דמקרט'ש', שקייבני לספרים שבספריינו תולות הסוציאליזם. הוא לא היה יפה כחינוכתי, אבל היה בעל מזל להט' ולא ידע ויתור כל אימת שהדברים נגעו בעקרונותיו הסוציאליסטיים. בהשפעתו סיגלתי לי רעיונות והשקפות על כמה עניינים חדי שים". יחד עם אותו זל לא מודהה קראה את קרל מרכס ובי קרה באספת סוציאליסטית, המתכננה כמסמאות ופנישה נשים 'מרוחות לונת ולפעמים נמחת העוני, זקנות וצנומות מחמת עמל הפור', והגיעה למי סקנה שהיא חיבת ליותר על חיים פרטיים כדי למלא את יי ערה. "כלכ מעיק רחתי על כמה קטרים אישיים ועמתי' על רצוני להילחם למען שיונישם של הסדרים החברתיים". היא כו תבת בנוסה שהגסתר רכ בו על הגולה.

נדיבותו של י"ח ברנר שחזר עיניו של המלך מייסל

תובש, המלך מייסל

ב-1911 עלתה שלומית פלאום בת 18 לארץ ישראל מטעם תנועת 'עזרה', ששלחה

פלאום הייתה ערה חת'ועין וקל'עט'עס של פלאום פלאום, ב-1911 עלתה שלומית פלאום בת 18 לארץ ישראל מטעם תנועת 'עזרה', ששלחה

אשת העולם הגדול

(המשך מעמוד 86)

חח אתם על השידה, על הטבע, על הפילוסופיה ועל החיים. כעבור זמן קצר הפכה הגננת העבריה למחנכת של כשישים ילדי האש"י ראם. לימדה אותם שירים ודיקטורים עבריים, באסיס, ציור, אריגה ינגרות. מלבד זה, נתנה שיעורים בגרמנית לתלמידים המבוגרים. לימדה בנגאלית וסנסקריט. כשהיא לבושה בסארי, ונקודה אדומה על מצודה, חשה בבית, נסחפת אל הפילוסופיה של המזרח. גם בנו, בנות ישראל, חי עוד משה מאתה האסיאתיות", כתבה "אמנם זהו המילה החביבה, שאני משננת לי עתה: 'אסיאתיות', ונפשי חר גנת עליי משום כך. על אף שאני זוכרת כמה אנתנו שם. בארץ יש יאל שלנו, משתרלים לסשטש כל השארית מאתה האסיאתיות שנקרבנו, והגנו אירופאים ושואפים רק לאירופאיות ומקבלים את הרע מכל דמתקנים שבהם", המודרנים שבהם".

בשנתיים שבה שהתה עם סאגור, קירבה אותו פלאום אל הציונות, והיא אף תכנן לבקר בירושלים. לאחר עזיבתה את הדי שליחה לו מתנות וספרים מארץ ישראל. "דין תודות על ספריך. בהיותי חולה היה לי פנאי לקרוא אתם כיום ולגלות את חשיבו תם הגדולה. הם יצרו בי רושם נפלא על חיי עמך ועל שאיפותי". כתב לה. גם אחרי עזיבתה את האשראם היה סאגור מזמין אותה להתלוות אליו ולשמש מזכירתו האישיה, כשנסע לארצות המערב. מסתביו אליה חמים ואבהיים, הוא פונה אליה כמילים "שאני כי יקרתי", וחתם "כאדבה ובברכה המסור לך רכינדרנת סאגור".

בשנפט סאגור ב-1941, והיא בן שמונים שנה, הייתה פלאום כאבת ומזכאית. היא מצאה תיקון לנפשה בכתיבת ספר ביוגרפי עליו. שבו אספה את הרצאותיו ואת שיחותיו בעניינים שונים.

"לכל מקום ששלומית פלאום הלכה, ארץ ישראל הלכה איתה", אומרת פרופ' נורית גוברין. "בכל מקום היא הציגה את עצמה כאישה מארץ ישראל המתחדשת, מבליטה את יהדותה, עבריותה, ציוניותה, ואת היותה אישה". ב-1934, כשהייתה בני רליון בערב ראש השנה, השליכו עליה צעירים אבנים. "אראה פנים פראיים מבוהלים חולפים על פניי", כתבה מנועתת, "שמעתי קול נפץ שמשות בחלונות הראווה, ראיתי התנפלויות על אנשים העוברים לתומם ברחוב, והכאות מגלכים... נעשיתי עצבנית, נעלבתי עד מוות מן המחשבה: מה יילד היום הבא, מה צפון לי בחיק העתיד הקרוב ביותר. נעשיתי אישקסה, ונפשי קצה בברליון. חליתי ונפלתי למשכב מרוב גענועי על ארץ ישראל". כשחזרה משם לארץ, החלה לדלל את נסיעותיה לחו"ל, האחרונה שבה הייתה ב-1939 לארצות-הברית.

"היא לא הצליחה להתברג אל תוך המסד הדינמי או העיתונאי. הבעיה שלה הייתה שבשנים המעצבות היא נעדרה מן הארץ, אחחת התברגו במקומה, וכשהגיע הזמן לקצור את הפירות, היה מאה מדוי". אומרת פרופ' גוברין. "ככל הנראה, גם לא היה קל לעבוד איתה, כי היו לה רעות מצוקת, והגישה שהיא יודעת יותר מסולם, וכך הסל השתבש. ואולי לא השתבש: היא עשתה חיים משוגעים, היו לה חיים מרתקים, ומי אנתנו שנשפט מי מאושר יותר".

ובכל זאת, מגיל 45, אחרי חזרתה הסופית לארץ, חיה את חייה במדיון. היא התקיימה איכשהו מדצצות, מתרגומים ומסכתות אקראיות. היו לה בארץ שתי אהיות: הילדה הימני, שהייתה מודה לאנ גלית, ויחל הלנה פלאום, מודה לשפת, רחוקה שתיהן היו מבוגרות משלומית במספר שנים, והתגודדו בתל-אביב. פרופ' גוברין, האסי פת חומר לביוגרפיה על שלומית פלאום, מקווה שבעקבות הסתבה היו ימצאו בני משפחה, אולי ילדה ונסרה של האחות, שיוסיפו עוד פרטים. גם מידע על אודה שהיגד לארה"ב עשר לעוזר.

"לא ידענו שיש לשלומית משפחה", בזכרת דורית בייניש. "לאמי היו תחומי התעניינות רחבים וסקרנות לאנשים, והיא אספה אליה גלריה של מסכנים ומשונים. היה לה מאוד חשוב שנכבד אותם, ולא נלגלג. בבית אסור היה להתברח על חשבון החברים האלה, ומבחינתי, היא השאירה לי נכס". "בגלריה של אלה שאמא סיפלה בהם, שלומית לא הייתה כרוק מסכנה, אלא בודדה ומיוחדת". מוסיפה אחותה, פנינה הררי. "אמא תמיד אמרה שלכלבים גועיים ולאנשים מיוחדים יש הרבה רואגים, ואילו אחרי האנשים האלה אף אחד לא רץ. אמא לא אדבה כל בים גועיים וגם לא אנשים מיוחדים".

מחלות הלב והסוכר של שלומית פלאום גברו עליה, והיא נפטרה בבית החולים 'שערי צדק' בירושלים בראשית ינואר 1963. "אין לנו מושג מה קרה לציונים למסתבים הרבים בדי רתה", אומרת פנינה הררי. "לא אתפלא אם מי שפינה את הדין דה, ורק אותם לאשפה. מתוך כבוד לזכרה, אני שומרת למוכרת קופסה ששלחה לאמי, ובה מפות שרקמה בעצמה".

מצבת אבן אפרדה, אסלה כשיני הזמן, ניצבת על קבריה שבבית העלמין נבעת שאול. אחיותיה, שנפטרו שנים לא רבות אחריה, הן שהמינו את המצבה, והשם עליה את שמה: "פ"נ שלומית פרידה בת שאול יצחק פלאום". אין שום זכר בכיתוב לכך שזוהי בת ישראל נודדת, איתה הלוצה ופחדת רדך בתחומים רבים מליכר. כאילו וקי לה זאת משהו לכי חובה, ולא לזכות. ניכר שזה עשרות שנים לא פסק איש את הקבר. רק גברוש שמתמר מעל הניח על מצבתה של שלומית פלאום ענף קטן ואצטרובל יבש. ■